

Falukutatás és a Viharsarok

Írta :

dr. VICZIÁN ISTVÁN

a nagykáta kerület volt nemzetgyűlési
és országgyűlési képviselője.

Az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga kiadása.

Falukutatás és a Viharsarok.

(Dr. Viczián Istvánnak az Egyesült Ker. Nemz. Ligában 1938. márc. 21-én tartott előadása.)

A Liga Értesítő egy cikk keretében már a múltkor saját részéről is rámutatott arra, hogy falukutatásra, illetve a falusi nép bajainak föltárására szükség van és hogy a Liga maga is már elég régóta támogatja a falukutatást. De rámutatott egyszersmind arra is, hogy csak az olyan falukutatásból lehet a falu népének haszna, amely falukutatás a teljes objektivitás alapján áll és nem követ olyan mellécélokot, aminőkre Rákóczy Imre min. tanácsos a múltkor nagy feltűnést keltett beszédében reámutatott. Az elhibázott avagy sanda mézárósként irányított falukutatás legfeljebb elmérgesítheti a helyzetet, de a falu népére az eféle akciókból nem fakad jólét.

Hogy a falusi nép jelentékeny része súlyos helyzetben van, bár e tekintetben igen sok torzított képpel is találkozunk, mégis kétségtelen. De nem volnánk objektívek, - lia a falusi földnélküli nép bajairól beszélve, úgy állítanánk be a helyzetet, hogy a többi osztályok helyzete rózsás. Hiszen a kisipar általában a csőd szélén áll, a köz- és magántisztviselőosztály nélkülöz, az értelmiség tömegei kenyér nélkül vannak, nem is szólva az ipari munkásságról, amelynek munkaidejét ma már nein a dolgozó, hanem a munkát nem találó munkásság érdekében szállítják le. Még a földbrtkososztály érdekében is mentő akció folyik.

Régi szállóige, hogy aki közelebb ül a tűzhöz, jobban melegszik. Talán ez is egyik oka annak, hogy a kevésbbé szem előtt lévő magyar földműves munkások bajairól ezelőtt kevesebb szó esett. Nem csak nálunk, de külföldön is.

Nyomor a francia falvakban.

A Liga részéről, a balassagyarmati Ligaosztály múlt évi közgyűlésében magyar és francia agrárírók művei nyomán részletesen reámutattunk arra, hogy még Franciaországban is, ahová pedig a háború után a világ minden részéből odaözönlött a temérdek arany, a falu népe milyen rettentő nyomorúságban sýnylódik. Többek között idéztük Bernát Istvánnak, a nagy magyar agrárpolitikusnak következő jellemző szavait: „Azok, akik Franciaországot csak Paris után ismerik, jó, ha tudják, hogy a francia föld munkásai a lehető legnyomorúságosabban vannak elhelyezve, egyrésziük ólakban, vagy olyan szobákban lakik, amelyekben alig van bútor és Méline mint nagy haladást jelzi, hogy a háborút megelőzőleg egy nagy ankétet rendeztek eme állapotok felderítésére, amelynek eredménye annak konstatálása volt, hogy Franciaországban jó falusi lakás alig van és egy félmillióra tették azoknak a számát, akik éppen emiatt családot nem alapíthatnak. Hogy a bajok ily módon történt konstatálása milyen eredményre vezetett abban a korban, amikor a világ minden aranya javában oda özönlött, Mi

lotay István egyik vezércikke nyomán hivatkoztunk Raoul Desjardins-nek a Revue de Paris 1935. évi májusi számában közölt leírására, amelyben a szerző még mindig sötét színekkel festi le a francia parasztság tragédiáját, amely az utolsó négy-öt év alatt a teljes csőd szélére vitte az őstermelés valamennyi ágazatát, olyan csődbe, amelyből egyelőre senki sem látja a kivezető utat.“. . .

Ha a „Gloire nemzetének“, a diadalmas, gazdag és hatalmas Franciaországnak kebelében ilye a nyomorúságos helyzetben van a föld népe, lehet-e csodálkozni azon, hogy a földarabolt és a földaraboltak, meg az idegen megszállók által kirabolt és a trianoni győzők által megsarcolt csonka Magyarországon szintén súlyos helyzetben van a föld népe. Nem baj, ha erre valaki reá mutat, sőt kívánatos is, hogy minél többen fölhívják a közvélemény figyelmét a magyar földműves nép súlyos helyzetére. De nagy hiba, amikor valaki elhallgatva azt is, hogy ez nem elszigetelt magyarjelenség, ezért kizárólag az ezer sebből vérző trianoni Magyarország szintén nyomorgó egész keresztény magyar középosztályát teszi felelőssé, kiterjesztve ezt a megvádolt középosztályt igen mély rétegekig és ezeket az úgyszólván összes keresztény magyar rétegeket a leggyűlölködőbb kifejezésekkel aposztrofálja, ellenben gondosan óvakodik rámutatni arra, hogy a szóban levő bajok, amennyiben azokat nem a háború és annak utókövetkezményei idézték fel, sok egyéb bajjal együtt a szabadversenyen fölépült liberális korszak hagyatéka. Igaz, hogy a liberális korszak hibáiért felelősséggel tartoznak a régi magyar rendek utódai is. Azonban ők nagy részben maguk is elvesztették vagyonukat és ezzel hatalmi súlyukat. Ellenben a liberalizmus kitermelt egy új, szerencsés réteget, amely gazdasági téren ma is dominál és ezeket némely falukutatók részéről a nem egyenlő mértékkel mérés következtében ni ég csak zokszó sem illeti.

Kasztok a „Viharsarkon“.

Ez a helyzetkép alakul ki lelki szemeink előtt, amikor a büntetőbírótság által is alaposan elítélt „Viharsark“ című u. n. falukutató munkát végigolvastuk.

Ebben a könyvben annak szerzője Békés, Csanád és Csongrád megyék népének szociális viszonyait tárgyalja és a népnomor okait kutatja. Szerinte a magyar vidék társadalma négy nagy kasztra tagozódik, n. m. arisztokráciára, uralkodó középosztályra, polgárius középosztályra és az uralkodó rétegekhez húzó módos parasztságra. „E nagy kasztokon belül — fűzi hozzá a szerző — az apróbb kasztok megszámlálhatatlan serege nyüzsög.“

Szerző ezután egyenkint tetemre hívja a vidéki nép nyomora miatt az említett négy nagy kasztot, sőt az azokon belül „nyüzsögő“ számos apró kaszt közül is többeket.

Arisztokraták és nagybirtok.

A tetemre hívottak között sorrendben első az arisztokrácia-Jól jegyezzük meg: az arisztokráciát hívja tetemre és nem a nagy-

birtokosokat. Az arisztokratákat azonban tetemre hívja tekintet nélkül arra, hogy gazdagok-e még vagy pedig már elszegényedtek, Ehhez képest, valamint aszerint, hogy mily mértékben vesznek részt a közéletben, egyszersmind három „al-kasztra“ is felosztja, őket.

A nagybirtok, mint olyan, a tetemrehívottak között egyáltalán nem szerepel. Csak később, a vidék sorsának megyék- és községenkénti részletezésénél sorolja fel szerző az egyes uradalmak elleni észrevételeit. De részletesen mindössze is alig hat uradalommal illetve nagybirtokkal foglalkozik. Úgy látszik, hogy a többiekkel nincs baj, mert szerző faluról-falura járva, minden panaszt föltár, ami a nagy és kiscgazdák ellen fölmerülhet.

A könyvben részletesen megtárgyalt hat nagybirtok között három főúri uradalom van, nevezetesen a dobozi és kigyósi Wenckheim, a nagymágócsi Károlyi és a sövényházai Pallavicini féle uradalom. Ezeket, valamint az ányási nagy bérgazdaságot főként azzal vádolja a szerző, hogy munkásaikat és gazdasági cselédjeiket éhbéért dolgoztatják.

A dobozi és a nagymágócsi nagybirtokosokról azonban maga a szerző is megjegyzi, hogy „a nagybirtokos gróf tönkrement,“ illetve hogy „az uradalom már a felszámolás óráit éli“, az ányási nagybérlőről pedig azt írja, hogy „nincsen megfelelő tőkéje s így állatállománya és gazdasági felszerelése is silány“, aminek bejelentése után már nem meglepő az az adat, hogy az ányási nagybérlét cselédei „készpénzjárandóságot“ egyáltalán nem kapnak.

E pontnál talán érdemes megállni egy pillanatra. Ha tönkrement, illetve kellő tőkével nem rendelkező uradalmakban szociális bajok vannak, ezen nincs mit csodálkozni. Ha a gazda maga is bukik és nem profitból dúskálkodik, tehát szó sem lehet önző kizsákmányolásról: ez mindenesetre más elbírálás alá esik, mint ahol a nagy jövedelem aránytalanul oszlik meg a termelő tényezők között. Az ilyen esetek közt a komoly falukutatás disztingvál és ha a gazda immár maga is szenvedő alanya a szociális bajoknak, ez esetben tovább kell oknyomozni.

A szerző ezt nem tette, pedig neki is föltűnhetett, hogy a szóban levő, tönkszélén álló, illetve pénztelen három uradalom az általa megtárgyalt uradalmak közt az összes kötetlen nagybirtokot jelenti. Miért nincs ezeknek a régi törzsökös nagy gazdáknak illetve azok utódainak forgótőkéje, amikor pl. a derekegyházai uradalom, ahol bizonyára nincsenek szociális bajok, mert hiszen a szerző ezen uradalom mellett röviden és zokszó nélkül átsiklott, de amely uradalmat nagyiparosok a nagyipar jövedelemfeleslegéből vásárolták meg és tartanak fenn mintagazdaság színvonalán, a nagyipar jövedelemfeleslegéből forgó tőkével is bőven el van látvaí

A szerző által kutatás tárgyává tett nagybirtokok közé tartoznak még a mezőhegyesi állami ménésbirtok, amelynek szociális viszonyait kifogásolja és Szeged város hatalmas fekvőségei is. Sze-

ged városának azt veti szemére a szerző, hogy méltatlanul bánik el kis haszonbérelőivel. Ugyanezzel és egyéb hasonló túlkapasokkal vádolja a Pallavicini féle hitbizományt is.

Kisgazdapárt és a „Viharsarok“.

A napokban egyes temperamentumos kisgazdapárti képviselők az országgyűlésen ugyanemiatt szintén hevesen támadták a Pallavicini-féle hitbizományt és vizsgálatot követelve e vádak alapján, ezúttal is szenvedélyesen hangoztatták, hogy azonosítják magukat a „Viharsarok“ szerzőjével.

Abban nincs különbség köztünk, hogy a szóban levő vádak úgy közérdekből, valamint a megvádolt egyének reputációja érdekében is valamiképen tisztázni keli. Úgy tudjuk, hogy a hitbizomány megvádolt tulajdonosa ezt maga is akarja, sőt követelte, hogy a vádlók erre neki alkalmat adjanak.

Ellenben amiben a kereszény magyar közvélemény nem hajlandó magát a „Viharsarok“ című könyvben foglaltakkal azonosítani, azokat ezen előadás keretében kívánjuk részletesen kifejteni.

De addig is, amíg erre sor kerül, csodálkozásunkat kell kifejeznünk azon, hogy a „Viharsarokkal“ magukat azonosító kisgazdapárti képviselő urak mindig csak arról beszélnek az országgyűlésen, ami a „Viharsarok“-ban az arisztokráciáról van mondva, ellenben elhallgatják azt, amit a „Viharsarok“ szerzője ugyanott a kisgazdákról mond, akiket pedig — mint később látni fogjuk — éppen úgy lebecsmérel és éppen úgy munkásaik és cselédjeik kizsákmányolásával vádol, mint az arisztokratákat. Sőt az arisztokratákkal, illetve a nagybirtokosokkal szembein még elnézőbb, mert az ő tetemrehívása oda konkludál, hogy a vidék nyomorában nem az arisztokrácia, illetve nem a nagybirtok a főbűnös, hanem más.

Vájjon kicsoda?

„Eredendő romlottság“ és az utolsó „bölények“.

Egész nyíltan megmondja a könyv szerzője, hogy *„a magyar vidék sorsa az uralkodó középosztály kezei között piheg és liheg.“*

Csak az a kérdés még, hogy kik alkotják ezt a kegyetlen „kasztot“! A dzsentrí talán?

Óh nem! A régmúlt idők „úri Magyarországáról“, melyben kétségkívül a köznemesség is nagy szerepet játszott, lesújtó véleménnyel van ugyan a „Viharsarok“ szerzője. Szerinte századok folyamán két nagy és üdvös alföldi tisztántúli terv merült fel. Az egyik Szegedi Kis Istváné, a másik Tessedik Sámuelé volt: „Az előbbit — mondja a szerző — a török lovak patái tapodták le. Az utóbbit az úri Magyarország és eredendő romlottsága“.

Az előttünk fekvő könyvnek nyíltan bevallott célja nem tette ezt szükségessé és ezért rejtély, hogy miféle szempontot, illetve érdeket vélt szolgálni a szerző azzal, hogy így, minden igaz ok nélkül belerúgott a; z ezereves magyar múltba.

A mai „dzsentriről“ így ír: „A falusi értelmiség jómódú s

konzervatív rétege még ma sem keveredik élénkebben a közéletbe, a népi életbe.“ Majd később ugyanarról így folytatja: „Tekintélyét vegetatív lényének nagyszerűségével tartja fenn. Porhüvelye örök ünnepnapokban dőzsölve, *az egész ember egyetlen nagy emésztőszervi!*). Egy ültében egész sült récét is elfogyaszt. Óriási edényben hozzák be ebédre a rétest, nagykondérban a halászlét. A konyhából a legdúsabb ételszagok reménysége száll orrunk felé. Előfordult, hogy miközben egyik nagysúlyú, jámbor képviselőjük az úri kaszinóban jubileumát ülte, kilencen jöttek össze a sorstársak s ez a kilenc férfiú tizenegy mázsát nyomott ...“

Nem folytatjuk tovább e színes leírás idézését, amelyben azután az következik, hogy a lakomával egyidőben a községben éhségtüntetések voltak.

Szóval a szerző legkevésbé sincs elragadtatva a „jómódú“ és konzervatív falusi értelmiségtől“, de folytatólag azt olvassuk művében, hogy „e parlagi, vegetatív úri típus ma már kihalófélben van.“ Tehát nem tényező többé s így ez sem lehet főbűnös a népiihgtesben és pihegtesben. Úgy látszik, hogy szerző csupán azért emlékezett meg erről „a mi sajátságos bölényfajtánkról“, amint finom szellemességgel megtiszteli őket, hogy búcsúzóul ebbe a történelmi osztályba is még egyszer beléje törülje a csizmáját.

Egy „zagyva réteg nyomorítja“ ma a népet.

De ha nem a kihaló „jómódú és konzervatív falusi értelmiségtől“ piheg és liheg a vidék népe, kik alkotják hát a bűnös középosztályt?

„A magyar köznemesség hajdani vezető szerepét teljesen zagyva réteg vette át“, mondja a szerző.

Tehát — úgy látszik — ezektől piheg és liheg a vidék.

„E kasztban — folytatja a szerző — ott találjuk a közigazgatás főbb képviselőit, a nagyobb hivatalnokokat, az ipari nagyüzemek tulajdonosait, vezetőit, sokhelyütt az egyházak képviselőit is, a dzsenti maradványát, kispolgárságból felvergődött embereket, új gazdagokat, egyszóval *mindenkit*, akit az anyagi *jobblét* s a snejdig társadalmi magatartás a szürke tömegeből kiemel.“

Íme a szerző mily hajszaifinom árnyalatokat is észrevesz: Az „egyetlen nagy emésztőszervből álló falusi jómódú értelmiség“ a bölények sorsára jutott, a „jómód“ kihalt, és e helyett most már csak „*jobblét*“ van. A „jómód“ a szerző leírásában „*jobblétre*“ szenderült, akarjuk mondani: csökkent. Tehát nem „jómódú“, csupán „*jobblétű*“ zsarnokok társasága áll előttünk a vázolt néppihegtes és lihegtes „zagyva réteg“ képében.

Nézzük egyenként a szerző felsorolása nyomán e zsarnok „zagyva hadat“:

Vidéki főbb tisztviselők, akik közül — tudjuk — a legmagasabb rangú sem élvez valami mammutszerű fizetést.

A falusi, tehát kispapság, amely túlnyomó részben szintén anyagi zavarokkal küzd.

Az utolsó dzsentri „bőlények“ az ő „védett birtokaikkal.“

A falusi ipari nagyüzemek, quae non sunt, vagy legalább is alig vannak, mert hiszen maga a szerző állapítja meg, hogy még a 60.000 lakosú Hódmezővásárhelyen is „az egyetlen komoly nagyipari üzem a Kokronék Norkok textilárúgyára.“

A kispolgárságból „fölvergődött“ elemek, akik pedig éppen azért, mert föl vergődtek és nem föl tolakodtak, mint némely mások, méltán nagyobb megbecsülést érdemelnének.

Végül legutolsó helyen az „új gazdagok.“

Az „új gazdagok“ ma fogalom Magyarországon. Ez alatt érteni szokták az u. n. hadigazdagokat és a bűnös spekulációval, egyéb, hirtelen meggazdagodott, többnyire külföldről beszivárgott elemeket. A szerző azonban nem ezeket érti alatta, mert különben bizonyára érdemesnek tartotta volna, hogy külön fejezetben foglalkozzék ezzel a réteggel, amely az országban közgazdasági téren nagy szerepet játszik és nem kis mértékben az általa „megfalukutatott“ Viharsarkon is megtalálható, Szerző könyvének egy későbbi fejezetében „új gazdagoknak“ nevezi az orosházi „tahókat“, a paraszt kisgazdaosztály egyik csoportját, szemben az u. n. „fajosokkal“, akik ott a már szegényedő parasztarisztokráciát alkotják.

Furcsa diagnózis.

Ha a néppihegtetők és lihegtetők eme felsorolását olvassuk, azt hiszem, már a könyv elején levonhatunk bizonyos ítéletet a könyv gyakorlati értékére nézve.

Ne tévesszen meg senkit sem e tekintetben az, hogy a könyv nagyszámmal sorol fel tényleg létező bajokat és társadalmi, sőt közéleti ferdeségeket. Mert a gyógyításnak alapfeltétele ugyan a diagnózis, de az orvosi diagnózis nem csak annak megállapításából áll, hogy a betegnek a gyomra fáj-e, vagy a lába, hanem az is hozzátartozik, hogy mitől fáj a beteg testrésze.

A komoly társadalomtudomány azt tartja, hogy egyes egyének nyomora eredhet tunyaságból is, de egész vidék vagy népréteg nyomora, ha nem vis major forog fenn, rendszerint a jövedelemnek aránytalan és igazságtalan megoszlásával, vagy pedig az ingó tőke hiányával, vagy passzív magatartásával áll kapcsolatban. Ha ezzel szemben valaki azt állítja, hogy a népnomornak valamely vidéken a falusi tisztviselők és kispapság, a nemlétező falusi nagyobb iparvállalatok, a kis polgári sorsba fölvergődött elemek és némely módosabb kisgazdák, tehát kizárólag olyanok az okai, akik maguk sem tartoznak a vagyonos osztályhoz, azt hiszem, hogy az ilyen társadalomkutatói diagnózis semmivel sem alaposabb annál az orvosi diagnózisnál, amely szerint a lidérc nyomta meg a beteg ember mellét.

Ezek után, ha az előttünk fekvő könyvnek csak gyakorlati értéke érdekelne minket, már is befejezettnek tekinthetnénk feladatunkat. De itt olyan szempontok is fennforognak, amelyek indokolta teszik, hogy megismerkedjünk a falukutatók bizonyos cso-

portjának módszereivel is, amelyre nézve különösen jellegzetes az előttünk fekvő könyv és ebben a könyvben nem utolsó sorban az is, ami kimaradt belőle.

Ezért mindenekelőtt vegyük szemügyre közelebbről is a „Viharsarok“ leírása nyomán azt az „uralkodó középosztályt“, amelynek — a könyv szerint — „kezei között piheg és liheg a magyar vidék sorsa“ és azokat az „apróbb kasztokat“ is, amelyeket szerző szintén tetemre hívott és elmarasztalt a nép nyomora miatt, hogy aztán rátérjünk arra is, ami a könyvből kimaradt.

A „néplihgettők“ Achim városában.

Az elsőrendű vádlottként elmarasztalt „uralkodó középosztályt“ Békéscsabán, Achim András városában, így mutatja be a szerző: „Csabán nem volt dzsentrí, az úri réteg a szlovák parasztság soraiból került ki. Azonban kasztszerű társadalmi berendezésünkben a mélyből jött ember csak úgy lehet a magasabb osztály megtúrt, vagy félig-meddig elismert tagja, ha eredetét teljesen megtagadja, ha élesebben képviseli új osztályának eszméit és előítéleteit, mint az illető társadalmi osztály benszülött tagjai. A csabai úri réteg élesen elkülönült attól a parasztrétegtől, amelyből jött s az első perctől kezdve indulatokban remegve nézett arra a parasztvezérre“ s. i. t. . . tudniillik Achim Andrásra, aki a szerző szerint úggy ember volt. Szerző vázolja azt is, hogy a „csabai úri rétegnek“ Achim Andrástól való elkülönülése miként fejlődött mélyeséges szakadékká, míg végül ennek az úri rétegnek két tagja felelősségre vonta Achimot apjuk igaztalan megsértéséért és a vita hevében agyonlőtték őt.

Közbevetőleg megemlítjük, hogy Achim gyilkosait a gyulai esküdtszék, tehát egy a népjogok kiterjesztésének legsóvárabb hívei által ma is visszakívánt demokratikus intézmény, fölmentette és amikor a kir. kúria megsemmisítette a fölmentő ítéletet, az újabb tárgyalás alapján a budapesti esküdtszék is fölmentette őket. Ez tehát tulajdonképpen dupla népítélet volt a Viharsarok szerzője által elítélt csabai „zagyva úri réteg“ javára és Achim András terhére.

A néptanítók is „bűnösök“ (?)

A szerző egyébként mentséget is talál a magyar vidéket lihegtető és pihegtető falusi középosztály mellett: „Hiba volna — úgymond — ha ezért a végzetes ténykedésért egyedül magát a falusi középosztályt hibáztatnánk.“ Na végre! Most jön! gondolja magában az olvasó. A szerző azonban megszakítás nélkül így folytatja tovább: „Súlyos tévedés rejlik a falusi középosztály neveltetésében is. Az iskola nem nevelt bennük valóságérzéklet s nem látta el őket nemzetismerettel, országismerettel, népismerettel. A tanító mit sem tud néprajzról, néplélektanról, népkultúráról s népegészségügyi dolgokról.“

Szóval a néptanító lelkét nyomja a falusi középosztály zsar-

noksága! Rossz a népoktatás, sőt a tanítóképzés is? Ennek bírálataiba nem bocsátkozunk. De tekintettel arra, hogy a néptanítók túlnyomó része a nép fiaiból és igen nagy része parasztfiúkból kerül ki, még ha fogyatékos volna is a tanítóképzés, mégis csak meglepő fölfedezés hogy a falusi néptanítók nem ismerik annak a népsztyálynak lelkivilágát és kultúráját, amelyből kikerültek.

Szerző egyébként is nem jó véleménnyel van a tanítói karról. Egy tanyai tanítónőről pl. így ír: „Egy tanyán jártam, melyből kitakarodott a nagybérli s most kisparasztok szövetezete gazdálkodik a birtokon. Tanítónót is tartanak, aki valamikor a nagybérli uraság szolgálatában állott s a helyzet változása óta valóságos beteg. A régi jó idöket emlegeti folytonosan s elmúlik egy félesztendő is, míg a népes tanya parasztlakosai közül valakivel szóba áll. *A maga elszigeteltségében kirívóan mutatja osztályának állásfoglalását, mely inkább önkéntes belső száműzetésbe megy, mintsem népének bizalmába és rokonszenvébe.*“

Nincs módunkban ellenörizni, hogy az illető tanítónő egyénileg hibás-e, de a szerző egyetlen eset alapján általánosít. Az ilyen általánosítások rendszerint hamisak, az adott esetben pedig mindenesetre méltatlanul éri az érdeemes és hivatása magaslatán álló magyar néptanítói kart, illetve — amint a szerző mondja — „osztályt.“

„Tisztviselőtenyészet“.

Hasonló animozitással viseltetik szerző általában az egész falusi kistisztviselői karral szemben. Leírja függő helyzetüket a közhatalommal szemben: „A vezetöréteg lábánál és térdénél zsúfolt kishivatalnokosztály *nyüzszög*. . . Életlehetőségeik igen korlátoztak . . . Fix helyzetük elvesztésétől remegnek szüntelenül . . . Elhányták összes belső podgy ászait, üres formák lettek, edények, melyekben a Hivatalos Vélemény zötyög vagy sutorog.“

Hát az kétségtelen, hogy a munkás a munkaadótól, a tisztviselői kar a közhatalomtól egészen független semmiféle szervezetben sem lehet. De ennek igazán nem a tisztviselők az okai. Ök, ha így van, inkább szánalmat érdemelnének, nem gyölöletet, ami a leírás egyes szavaiból kivillan.

Szerző az egyik falu hat föből álló tisztviselőtársadalmát a „közéosztály-sznobok“ közé sorozza be csak azért, mert egyszer, amikor bált rendeztek, kötelezővé tették a frakkban való megjelenést. „Gögösen zárkóznak el a falu népétől“, állapítja meg róluk. Gyula várost „tipikus tisztviselővárosinak“ mondja és mivel Gyulán igen nagy a csecsemőhalandóság, ebből azt a konzekvenciát vonja le, hogy „a tisztviselőtársadalomban él legkevesebb fogékonyság a népi kérdések iránt.“ A gyulai tisztviselőkről mondja azt is, hogy „ennek a belterjes tisztviselőtenyészetnek az adna majd irgalmat a jövő színe előtt, hogy a közvetlen közelében élő agrárlakosságot megszervezte és fölemelte.“

„Életlehetőségeik igen korlátozottak és folyton remegniök kell létükért“ állapítja meg maga a szerző a tisztviselőkről és mégis nagyszabású szociálpolitikát várna tőlük, mint osztálytól.

Lehet, hogy egyes tisztviselők e tekintetben nem teszik meg kötelességüket, de az általánosítás ezúttal is az objektivitás hiányára vall. A tisztviselő-kolóniát „belterjes tisztviselőtenyészetnek“ pedig szintén csak az oktan gyűlölet nevezheti.

„Gögös (?) altisztek“.

A szerző általánosító animozitása a közalkalmazotti karral szemben nem állapodik meg a kistisztviselői osztállyal, hanem tovább folytatódik az altisztekkel szemben is.

„A vezetőréteg lábánál és térdénél zsúfolt kishivatalnokosztály nyüzsög“, idéztük az imént a szerző szavait. Viszont „a falusi értelmiség e krémjének a térdénél és lábánál“ — folytatja pár oldallal később a szerző — „kialakult egy egészen új falusi kispolgárság is: a falura kerülő altisztek és kisebbrangú nyugdíjasok társadalma. Ezek is mereven elzárkóznak a néptől, gögösen elnéznek a rongyos és éhező nép felett, ők már beérkeztek, házat építenek, földet vesznek olcsó áron a tönkrement parasztoktól, a földet azután kiadják felébe, egyszóval a néhány ' jobbágytelekkel bíró kurtanemesi osztályt pótolják. A hajdani kurtanemesek azonban maguk is paraszti munkát végeztek, kultúrát képviseltek s a nagy megmozdulások alkalmával többnyire a nép élére állottak. Az újak pedig (t. i. az altisztek) lenézik a népet és balsorsának romjain kis várakat építenek maguknak“ s. i. t.

Szóval szerző alaposan ellátja az altisztek baját is. Nem csak egyeseket ró meg közülük, bár egyes hibás altisztek magatartása is alig lehetne sorsdöntő a Andok sorsára nézve, de érthetetlen okból lebecsmérli az egész altiszti kart.

Hát nem gondol a szerző a Hajtó Antalokra, akik elég nagy számmal áldozták életüket és vérüket a közbiztonságért a rendőri és csendőri karból!? vagy azokra a vasutasokra, akiknek nehéz munkájuk közben tanúsított éberségétől és becsületességétől anynyi ember élete függ, vagy csak azokra a postásokra is, akik évtizedeken át emeletre föl, emeletről le, valósággal ölik magukat becsületes munkájuk teljesítésével? Micsoda szociális haszon várható attól a falukutatástól, amely becsületes, munkás emberekkel, sokszor hősökkel szemben ennyire kegyetlen tud lenni!

Népáruállással vádolja a gazdasági előmunkásokat.

Pedig még az altisztekkel sem zárul le a szerző tetemrehívása: „A magasabban álló rétegnek áruelőkre (is) van szüksége, — mondja a szerző —, hogy az alatta levő réteget minél tökéletesebben kihasználhassa“. — Majd így folytatja: „Akadnak mindig népfiai, akik . . . áruelőre is hajlandók, csak hogy kissé magasabb életszínvonalra vergődhessenek. Aki tudja, hogy milyen irtózatosságot jelent a kasztszerű társadalomnak legelső kasztjában

eltöltött élet, az nem is okét okolja. Az uradalmak kitűnő gazdasági és szociális szimatjukkal hamar észreveszik ezeket a feltörekvő alakokat s egykettőre botosokká léptetik elő őket. A botos szó tájunkon gyűjtőfogalmat jelent. A botosok tulajdonképpen az uradalmak altisztjei . . . Újabban az uradalmak egyre jobban csökkentik a munkások számát, de szaporodnak a botosok. A Bedeaux-rendszer a mezőgazdaságban is tért hódít s az uradalmak rájöttek arra, hogy jó botos mellett keheőbb munkással is magasabb teljesítményt érhetnek el.“

Itt említjük meg, hogy az előttünk fekvő könyvben igen sok tévedés és félreértés található. Anélkül, hogy mindezekkel egyenként foglalkoznánk, a most idézett leírásra közbevetőleg mégis megjegyezzük, hogy a Bedeaux-rendszer, amiről a nagyipari munkában szoktak beszélni, alapjában véve nem más, mint accord munkarendszer, vagyis a munkának nem a munkában töltött idő, hanem a munkatermelés mennyisége szerint való díjazása. Az ilyen-féle rendszer a mezőgazdaságban nem újabban hódít, hanem ősrégi. A mezőgazdákknálunk az agrárellenes liberális ingótkerendszer következtében mindig nagyon kevés készpénze van, mert hitelt nem kapnak, az ő váltóikat nem számítolják el és már csak ezért is többnyire konvenciók cselédekkel és részes munkásokkal, meg szakmáymunkás csoportokkal kénytelenek dolgoztatni. Ez azonban a munkásokra nézve nem hátrányos és ha a „Bedeaux-rendszer szerint“ működő mezőgazdasági, közönségesen u. n. részes (feles vagy harmados) munkásokat a „botosok“ magasabb teljesítményre szorítják, ebből a munkásnak éppen úgy haszna van, mint a munkaadónak, mert hiszen a bruttó termésem osztoznak. Ezeket legfeljebb azért kell szorítani a munkára, mert némelyik munkás hajlamos arra, hogy saját magának és családjának is a kárára elhényélje az időt. Ellenben a botosokra a szerző megállapításával éppen ellenkezőleg nem az accord- illetve szakmáymunkásokkal, hanem az idő szerint díjazott munkásokkal szemben van nagyobb szükség, mert ezeknek a bére azonos, akár jól dolgoznak, akár rosszul. De az ilyen munkásokkal szemben a fokozott felügyelet éppen ezért nem is mellőzhető. Aki ezt nem hiszi, próbálja meg egyszer saját erszénye terhére.

A szerző a „botosok kasztját“ azzal menti, hogy árulásukért nem őket kell okolni. Az ilyen védelemben azonban nem sok köszönet van. És a szerző ezúttal is nem csak egyeseket vádol, hanem rendes szokása szerint ezúttal is általánosítva az egész mezőgazdasági „altisztji“ kart minősíti hitvány haszonlesőnek és saját társaik árulóinak.

A bandagazdákát társadalmunk legsúnyább szegényfoltjának tartja.

A szerző szerint „az értelmes és ügyes botos később . . . bandagazdává rukkol elő s őt küldi az uradalom aratómunkások, summások és nagyobb napszamos csoportok szerződötetésére. Főleg summásokat szerződöttenek ma az uradalmak, ugyanis ezek a legjobban

kizsákmányolható mezőgazdasági munkáscsoportok“, állapítja meg a szerző, aki a „bandagazdák“ visszaéléseinek és pökhendi magaviseletének vázolósa után oda konkludál, hogy a bandagazdák személyében „a nagybirtok és a nép közé olyan típust iktattak, . . . amely . . . típus mai társadalmunk egyik legcsúnyább szegényfoltja.“

Nem akarunk erre nézve sem a szerzővel vitába szállni, de gyanúnk van, hogy a bandagazdákat alighanem összetéveszti a nagy munkavállalkozókkal, akik egyes uradalmak mezőgazdasági munkáit vállalatban végzik *saját* munkásaikkal. Magunk is tudunk eseteket, hogy ilyen nagyvállalkozó becsapta a munkásait, sőt egy ilyen esetben e sorok írója maga vezette a károsult munkásokat feljelentés tétel végett a csendőrségre és maga eszközölt ki részükre a földművelésügyi minisztériumtól 30,000 pengő segélyt és ugyanonnan ingyenes jogsegélyt a polgári bíróság előtti eljárás-hoz. De bandagazdáknak, — legalább más vidéken — a szakmáymunkáscsoportok, leggyakrabban az u. n. aratóbandák vezetőit szokták nevezni és az ilyen banda gazda maga is a munkások közé tartozik, aki azonban mint a banda legértelmesebb, írni-olvasni tudó tagja közvetít a gazdaság és a banda többi tagjai között. És ezeknek a bandagazdáknak a túlnyomó része becsületes magyar munkás ember, aki nem pihegтет és lihegтет senkit, hanem aki maga is együtt piheg и liheg a többi aratókkal, akiket a munka természeté pihegтет és lihegтет, mert mint a tudomány megállapította, az összes ipari és mezőgazdasági munkák között az aratás a legnehezebb testi munka, amin senki sem segíthet, hacsak géppel nem akarják végeztetni.

Végeredményben bárkiket ért is szerző a bandagazdák alatt, az egyesek hibáiért való általánosítás ezekkel szemben is az objektivitás hiányára vall és hamis képet tár az olvasó elé.

Szerinte a kisiparosok is kizsákmányolják munkásaikat.

Nem volna teljes a kép, ha szerző véleményét a kisiparosokról nem ismertetnénk. Ezekkel nagyon keveset foglalkozik, de valahol közbevetőleg annyit mégis megjegyez róluk, hogy „a kisipart versenyre kényszerítette a nagyipar s így a kisiparos számára nem maradt más lehetőség az adott gazdasági és társadalmi berendezkedés mellett, mint a munkás kizsákmányolása.“ Szóval ők is!

„Gőgös és rabszolgatartó“ (?) kisgazdák.

A tetemre hívott nagyobb és kisebb kasztok között utoljára hagytuk a kiscgazdaosztályt, mert szerző maga is utolsó helyen említi őket, „az uralkodó rétegekhez húzó módos parasztságot.“ Némelyeket talán meglep, hogy szerző ezeket is felelőssé teszi a népnymorért. Pedig szerző a könyv „basák, bégek, janicsárok“ című fejezetében már eleve megállapítja, hogy „a földbirtokreformtól nemcsak a nagybirtokos réteg borzad, hanem a középréteg is és a módos parasztság is.“

Később élesen szembeállítja egymással a proletár földmívelést és a „kiszgazdát“. „A kiszgazdák — úgymond — általában aprólékos, torz, helyi agrárprogramul alapján állottak mindig, a mezei munka azonban korán megtanulta a szociológiai gondolkodás elemeit.“ A mezei munkásság „szellemileg sokkal jobban fejlődött . . . mint a módos gazdaréteg.“

Természettudományi szempontból minden esetre szenzációsnak mondható fölfedezés a „természetes kiválasztódásnak“ oly irányú érvényesülése, hogy valamely néposztályból mindig csakis a szellemileg leggyengébben fejlett egyedek emelkednek ki és jutnak föl a magasabb osztályba.

A „munkabéruzsora“ című fejezetben szerző az aratóberek kérdését tárgyalva, azt mondja, hogy „*újabbán minden gazdasági tényező* az alatta álló réteg teljes kiszolgáltatására és kizsákmányolására törekszik.“ E kizsákmányolásban a szerző szerint a kiszgazdaosztály igen jelentékeny szerepet játszik.

A Békés községbeli viszonyok vázolásánál például így ír róluk: „A munkásság kizsákmányolása egészen elképesztő. Az ötven holdas gazda megfogadja a munkást egész családjával együtt. Szántanak, vetnek, kapálnak s betakarítják a termést. Ezért a kalászos termés egyötödét s a tengeri termés egynegyedét kapják részibe.“

Az orosházi „társadalmi torzulásokat“ pedig így ecseteli: „A parasztság csodát csinál a párcelláján, de szárnyaszegetten hull le a parcella határainál. A közösség ismeretlen fogalom s a gazdák gazdasági szövetkezéséről szó sem lehet. A viruló parcellákon parasztarisztokácia lakóit, mely két rétegre oszlik. A „fajosok“, az ősi bevándorlók utódai, a „történelmi arisztokraták“. A „tahók“ pedig az új gazdagok, az utóbbi félszázadban felvergődött nagygazdák. A szegény fajos a merev „holdarisztokrácia“ és a földéhség világában is megkapja a „tahónak“ a leányát. A fajos a legvigasztalanabb jelenség. Merev, érzéketlen, gögös, elzárkózó s ma már teljesen társadalomellenes lény. A tahó frissebb vérű, de az arisztokratikus előítéleteknek éppen úgy rabja, mint a fáradtvérű fajos. E két vezetőréteg a gazdapalotában tanyázik, ahol különben élénk gazdasági érdeklődés tapasztalható és komoly önművelés folyik. . . . Máskülönb a gazdapalotában hiába keressük a népi öntudatot, az osztályközösség tudatát s a politikai függetlenséget. Szórakozás, ismeretterjesztés a, kör célja s alkalomadtán a föltétlen politikai megalkuvás.“

Az ugyancsak Orosházához tartozó Monor tanyaközpont kiszgazdáiról, akik pedig neki „régii jó barátai“, még megjegyzi: „Megkérdézem, hogy barátai-e a föld birtokreformnak. Valamennyien ellenzik még a gondolatát is . . . Képtelenek lemondani a munkási kizsákmányolásáról.“

Ez mindenesetre őszinte „jó baráthoz“ illő megállapítás a szerző részéről, de — úgy látszik — a baráti érzés hasonló viszonzásra talált a kiszgazdák részéről is, mert ez utóbbiak néhány nap

múlva a falukutató úr „jelenlétének ellenmégéül elhatározták, hogy meghívják a vármegye legerélyesebb főszolgabíróját, hadd tartson előadást a cselédkérdésről.“

A br. Huszár féle póhalmi 1665 magyar holdas birtokot 15 kiscgazda vette bérbe és felosztották maguk között. A „Viharsarok“ szerzője a legteljesebb elismeréssel adózik a mintaszerűen vezetett gazdálkodásnak, amelynek sem mennyiségi, sem minőségi terméseredményei nem maradnak el a nagybirtok mögött. Lassankint ráternek a szövetkezeti gazdálkodásra, és pedig igen szép eredménnyel. És mindezt minden felsőbb segítség és útmutatás nélkül.

Ez a megállapítás némileg már rehabilitálja a kiscgazdákat a korábbi idézetekkel szemben, mert eszerint szerző már koncedálja, hogy néha a kiscgazdák is tudnak a kollektív életformában valamilyen szerepet vinni. Azonban a kollektív szerepre hivatott kiscgazdák is „pihegetik és lihegetik“ a népet, mert ezeknek a béreseiről is megállapítja, hogy „sokkal kegyetlenebb sorsban vannak, mint a jobbágyok voltak. Helyzetük a, rabszolgákéhoz hasonló.“

Egy képviselő hadat üzen a nyilasoknak. (Ahogy az esetet akkor M. Tóth János gazda látta.)

Nem folytatjuk tovább a kiscgazdákra vonatkozó idézeteket és nem vitázunk, hogy a kiscgazdák valóban olyan antiszociális lények és népnnyűzők-e, mint amilyenek a „Viharsarok“ szerzője őket teljes általánosítással feltünteti. De mindezeknek olvastam akaratlanul is eszünkbe jut egy cikk, melyet pár hónappal ezelőtt M. Tóth János tápiógyörgyei kiscgazda megyebizottsági tag írt kerülete képviselőjéről, annak politikai múltja címmel, az illető képviselő által kiadott és évenként tízszer megjelenő lapban. Ebben a cikkben többek között a következőket írta: „ . . . a politikai jogaiban csaknem elnyomott parasztságot nemcsak a titkos választás jogától akarják (f) megfosztani, hanem mindenféle nyilas izgatásokkal ketté akarják szakítani őket, a kiscgazdát szembe állítva a mezőgazdasági munkással, a falut a faluval, hogy veszekedésükön megint valamelyik izmus örüljön. Ő (t. i. a képviselő) meglátta ennek a pokoli szándéknak a parasztságra nézve csaknem megsemmisítő lehetőségét. Teljes agilitással hadat üzent ezeknek a nemzetieknek kiabált társadalmi rend fel forogóknak (t. i. a nyilasoknak). Belépett a kiscgazdapártba, hogy a gazdák egyetlen szervezetebe összekovácsolja a gazdát az agrár munkással.“ (Legutóbb onnan is kilépett. Szerk.)

Kiscgazdapárti képviselő azonosítja magát a kiscgazdákat becsmérelő könyvvel.

Hát szép összekovácsolás és szép meglátása a vázolt „pokoli szándék“-nak, amikor az illető kiscgazdapárti képviselő az országgyűlés színe előtt teljes szenvedéllyel azonosítja magát azzal a „Viharsarok“ című könyvvel, amely — mint a fentebbi idézetekből bőven meggyőződhattünk — egyebet sem tesz, mint a mezőgazda-

sági munkásságot igyekszik szembeállítani minden keresztény magyar társadalmi osztállyal és ezek között különösképen a kisgazdákkal, amint M. Tóth János írta: „a falut a faluval, hogy veszedésükön megint valamelyik izmus örüljön.“

Ha az ember a „Viharsarkot“ végig olvasta, nem tudja min csodálkozzék inkább. Azon-e, hogy ha a régi Magyarország olyan „eredendő romlottságban“ szenvedett, az újabb Magyarország pedig minden rétege, az arisztokrataktól kezdve a kisgazdákon keresztül le az altisztekig, botosokig és bandagazdáig mind csupagóg és annyira hitvány: hogyan tudott ez az ország mégis ezer esztendeig nehéz időközön át fennmaradni, sőt a művelt nyugatot is saját vérével megvédeni, saját magából annyi nagy embert, korszakalkotó nagy uralkodókat, hadvezéreket, államférfiakat, tudósokai, költőket, művészeket stb. sőt egész típusokat, minők például a Petur bánok, a régi jó táblabírák, kitermelni és nemzetközi vonatkozásban is a tudomány, irodalom, művészet, sport stb. terén a magyarság létszámát messze felülmúló arányban érvényesülni? Avagy azon csodálkozzék inkább az ember, hogy ha mindenki, aki csak egy hajszálnyit is; fölemelkedik a proletársorsból, már is gőgös-sé és népnyzúzóvá válik: miért akar akkor a „Viharsarok“ szerzője még több embert kiemelni a proletár sorsból? Hát nem fél, hogy ezek is nyomban ugyanolyan gőgösekké és rabszolगतartókká válnak, mint az összes többi eddig kiemelkedettek?

Az előadottakkal talán már eléggé szemléltettük a „Viharsarok“-ban foglaltakat. De még jellemzőbb erre a könyvre az, ami kimaradt belőle.

Akikről a falukutató megfeledkezett.

Szembeötlő, hogy a szerző a vidék nyomora miatt, amint látuk, tetemrehívja és el is marasztalja az összes agrár osztályokat és azoknak még a tönkrement tagjait is, továbbá a közalkalmazotti osztályokat, nevezetesen a falusi tisztviselőket, néptanítókat, altiszteket stb., ellenben a közigazdasági életben legjelentékenyebb szerepet játszó és a legjobban prosperáló osztályról, illetve érdekeltségekről, nevezetesen az ingó tőke hatalmasairól, bankokráciáról, kartelekről, nagyiparról, tőzsdésekről, sőt, egyáltalán a kereskedőkről megfeledkezik, mintha ezeknek a tényezőknek a falusi nép jólétére, akár közvetve, akár közvetlenül, pozitíve vagy negatíve semmi befolyása sem lehetne. Még ott is, ahol ezek az érdekcsoportok, illetve azoknak tagjai, közvetlenül érintkezésbe kerülnek a könyv anyagát képező táj népével, nagyon szórványosan és legfeljebb csak egész mellékesen emlékezik meg róluk, és ilyenkor is hibáikkal szemben a szerzőnél egyébként igen szokatlan elnézést tanúsít.

„Túlméretezett“ gabonacégek.

Így tesz egyes bankokkal, amelyeknek néhány konkrét esetben elkövetett visszaéléseit röviden megemlíti. Valahol, talán Gyo-

ma községben pedig csak úgy közbevetőleg emlékezik meg két gabonacég bukásáról. De mindjárt abszolválja is őket, nehogy valaki rosszra gondoljon: egyik „túlméretezés“, a másik a „gyarló vezetés“ miatt bukott meg. Ugyanott egy „álszövetkezet“ és egy kereskedelmi részvénytársaság is megbukott. „Csak az egyik százezerpengős kárt okozott a gazdáknak.“ De oda se neki! Igaz, hogy szerző szerint is „ezek a bukások az okai a gazdák eladósodottságának“, de hát maga kárán tanul a magyar és az ilyen tapasztalatok egyúttal — mondja a szerző — „szövetkezésre ösztönzik a gazdákat.“ Visszaélés nem történt. Ez utóbbi két bukásnak is szerinte csupán a túlméretezés és a gyarló vezetés volt az oka.

Így, minden szenvedelem és zokszó nélkül, mindössze öt sorban végez négy nagy bukással, ahol pedig a falusi szegényembereknek többszázezer pengői úsztak el, az a falukutató, akit olyan kemény bírónak láttunk a kisgazdákkal, néptanítóikkal, altisztekkel, botosokkal és bandagazdákkal szemben, nem is szólva a vagonbukott nagybirtokosokkal szemben való keménységéről.

Mi a világért sem akarjuk kétségbevonni azt, hogy a gyomai gabonacégek és kereskedelmi részvénytársaság bukása szepőlötelen és komoly bukás volt. De mi sokkal több bukásról tudunk még, a Viharsarok területén is, mint amennyiről e könyv szerzője megemlékezik és azt hisszük, hogy egy alapos falukutatásnak nemcsak közbevetett néhány mondatban, de egész külön fejezetben illett volna megemlékeznie ezekről a jelenségekről, amelyeknek kétségkívül nagy jelentősége van a vidék nyomorára. Hiszen ha a szerző megállapítása szerint is a sok közül csupán egyetlen bukás százezerpengős kárt okozott a, gazdáknak, és ez a gazdákat eladósította, ez szükségképpen visszahat a napszámbérekre és cselédbérekre is, mert a munkaadó gazdák fizetőképességét ingatja meg.

Ami a könyvből kimaradt.

Éppen ezért nagyon tanulságos dolog lett volna a gyomai bukásokon kívül kiterjeszkedni a többi bukásokra is és megfigyelni pl. azt, hogy miképpen bukott meg a Weisz gabonacég Szeghalmon vagy a Spórer cég Hódmezővásárhelyen a gazdák kárára.

És talán még tanulságosabb dolog lett volna tovább figyelni, hogy mit csinál ilyenkor a Weisz, meg a Spórer.

Hát megmondjuk mi a falukutató helyett: A Vásárhelyen megbukott Spórer elment Szeghalomra, a Szeghalmon megbukott Weisz pedig elment Vásárhelyre és tovább folytatták a gseftelest egymás elárvult üzlethelyiségében. A Weisz azonban pár év múlva megbukott Vásárhelyen is, ezúttal mintegy 60,000 pengős kárt okozva a kis és törpe gazdáknak. Igaz, hogy ezúttal le is tartóztatták a Weiszet, de mit használ ez már a „pihegő és lihegő“ károsult falusi népnek!

Nem kevésbé tanulságos dolog lett volna a falukutatás számára annak a hirtelen gazdagnak az esete sem, aki az egyik ti-

szaparti városban, egész közel a „Viharsarok“ területéhez, húsipart kezdett és nagy hirtelen megbuktatta a város összes régi keresztény húsiparosait. De hogyan? Megtette például azt, hogy döglődő állatot vásárolt hitelbe, azt saját maga hatóságilag elko-boztatta, hogy ne kelljen érte az eladónak fizetnie, de aztán mégis kimérte a húsát. Hamis hatósági hűsbélyegzőt használt és ily módon állandóan romlott húst mért, amelynek szagát mesterséges eszközökkel vette el és a romlott hús színét is vegyszerekkel változtatta meg. Ily módon mindenkinél olcsóbb árakkal dolgozhatott és ezért bukott meg minden más húsiparos. A visszaélésre úgy jöttek rá, hogy a városban tömegesen lépett föl a halállal végződött húsmérgezés.

Az e féle esetek éppen nem ritkaságok és minden egyes ilyen eset magában véve is óriási katasztrófát jelent a vidék közgazdasági életében. A legfelháborítóbb pedig az, hogy az ilyen visszaélések tettesei rendszerint az országba nem rég beszivárgott idegen elemek.

„Lélektani pillanat.“

A szerző azt is csak közbevetőleg említi meg a csanádi ciroktermeléssel kapcsolatban, hogy a termelő „rendes árat csak akkor kap a cirokért, ha nem adja el azonnal, ha ki bírja várni az árat. A szegénység rögtön a betakarítás után látni akarja a pénzt, egy esztendei éhség mohósága dolgozik benne. A kereskedők viszont ismerik ezt a lélektani pillanatot és a legsilányabb áron szerzik meg a szegényebb birtokosok termését. A törpebirtokos tehát gyakorta nem is birtokának törpesége, vagy pedig képességének fogyatékossága miatt nem boldogul, hanem gazdasági életünk anarhiája miatt.“

Hát ebben a szerző gyakran észlelt igazságot állapít meg. Mi azonban még tovább megyünk és hozzá tesszük, hogy ez nemcsak a cirokra, hanem csaknem az összes terményekre nézve áll. Csak az a baj, hogy a szerző ebből a nagy igazságból egyfelől nem helyes tanulságot von le, másfelől pedig nem vonja le a szükséges tanulságot.

Szerző tud arról, hogy a szóban levő bajjal szemben némely terményekre nézve a kormány már bizonyos intézkedéseket tett. Erre ő azt mondja, hogy „ha felülről szervezik meg a különleges termények termelőit (1. a paprikatermelőket Szegeden), akkor a közvetítő kereskedelem túlzott haszna a kormányzat által támogatott és monopolisztikus jogokkal felruházott gazdasági szerv kezébe kerül,“

Izgatás az egy kéz ellen.

A szerzőt talán szintén a liberális sajtónak az u. n. egykéz rendszer elleni hadjárata tévesztette meg. Pedig az u. n. egykéz rendszer csupán azt célozza, hogy a közvetítő kereskedelem kizárassék onnan, ahol ilyenre szükség nincs, még pedig azért, hogy

ily módon a termelők nagyobb árat kaphassanak. Ez a gazdák érdekében és természetesen azok helyeslésével történik.

Így történik ez például a lóexpornál, amit a liberális sajtó a közvetítő kereskedelem érdekében és a gazdaérdekek rovására különösen támadott, mert a lóexpornál sincs szükség a közvetítő kereskedelem munkájára, amikor a lópiacokat nem ez, hanem a kormány prezentálja, tehát a közvetítő kereskedelmet a haszonból rész jogosain nem illetheti.

Az „egykéz“ nem nyereszkes vállalat, hanem csak hatóságilag ellenőrzött lebonyolító szerv. Tehát a gazdákra nézve hasznos. A Németországba és Csehországba történő ló kivitelnél pedig annál inkább szükséges az egykéz útján való szállítás, mert ezek az országok a vételt szintén egykéz útján bonyolítják le és ezért csak így érhető el, hogy a vásárló egykéz ne játszhassa ki egymás ellen a magyar eladókat.

Lényegileg ugyanez áll a fűszerpaprika-központra nézve és pedig nemcsak a, szegedi, hanem a kalocsai termelőkre vonatkozólag is. A fűszerpaprika-központ a Hangya szövetkezetnek az alakulata, amely azonban nem vág zsebre semmitéle „túlzott hasznot“, amit különben a közvetítő kereskedelem vágna zsebre.“ A paprikaközpont a neki jutó összegből a rezsiköltségen felül megmaradó különbözetet az export támogatására, esetleg a termelők jutalmazására köteles fordítani és ezt hatóságilag ellenőrzi is.

A fűszerpaprika-központ, illetve a Hangya ellen, amely szintizta keresztény alakulat, szintén a liberális sajtó csinál hangulatot. Pedig ennek a központnak a működése óta a termelői paprikaárak, valamint a paprikapiac fölvevőképessége is lényegesen emelkedett és éppen ezért úgy a szegedi-, mint a kalocsa-vidéki, fűszerpaprika termelők meg vannak vele elégedve és legkevésbé sem kívánják annak megszüntetését.

Egy „megirigyelt szervezet,“ ahol Abelesz az egyetlen katolikus.

Hiába írja azt a Viharsarok szerzője, hogy a szegedi paprikásoknál „hiába keressük a makói hagymások lüktető, friss életkedvét“, és hogy „a, paprikatermelők irigykedve gondolnak a makói hagymások autonóm szövetkezetére.“ Éppen megfordítva történt a dolog. Előbb a fűszerpaprika-termelést szervezték meg a termelők érdekeinek megfelelően, a paprika értékesítést pedig keresztény irányítás mellett. Ugyanakkor a makói hagymaértékesítés a keresztény gazdák szempontjából tűrhetetlen helyzetben volt. A hagymaexport ugyanis (legalább akkor még) az u. n. Makói Hagyma Szindikátus kezében volt, amely szindikátus 79 tagja közül 75 volt a zsidó. Katolikus csak egy volt köztük, névszerint Abelesz Rózsi. A többi három tag református volt. Akkor azonban felzúdultak ez ellen a hadirokkantak és ekkor (1935 őszén) hosszú akadékoskodás után a minisztérium utasítására nagynehezen két hadirokkanttal egészítették ki a zsidó Szindikátust. Ez így tartott 1937. évi júniusáig, amikor a minisztérium a Szindikátus helyett a Mezőgazda-

sági Termelők Egyesült Szövetségére (Metesz) ruházta, át az export jogát, ahová azonban a kereskedők is fölvehetők. Nem tudjuk, hogy azóta mennyiben érvényesül ott a keresztény termelői érdek, azonban, hogy a paprikatermelők miért irigyelték volna a „makói hagymások“ ezen hosszú kálvária járását, nem tudjuk felfogni.

De nem folytatjuk tovább a falukutatók helyett a falukutatótást. Úgy hisszük, hogy az eddig ismertett adatok is eléggé indokolják, hogy mennyire fontos lett volna a „Viharsarok“ területén tapasztalható nyomor okainak feltárásánál, ha valóban tiszta képet akar az író adni, ezekkel a hiteléleti és kereskedelmi kérdésekkel is, és pedig keresztény nemzeti szempontból, rendszeresen foglalkozni.

Továbbá úgy hisszük, hogy ezek az adatok is megerősítik Darányi Kálmán miniszterelnök úrnak a múlt évben Szegeden tett azt a kijelentését, hogy „zsidókérdés van, mert mindenki érzi, hogy van.“

Amit csak a falukutató nem érez.

Lehetetlen, hogy ezt pont éppen csak a falukutatók ne érezzék. A „Viharsarok“ szerzője legalább aligha érzi, mert ebben a vaskos kötetben még csak a „zsidó“ szó sem fordul elő, egyetlen egyszer sem.

Pedig a miniszterelnök úr a minapában, győri beszédének keretében, a Szegeden mondottakon is túlmenve, a „zsidókérdés lényegét“ abban állapította meg, hogy „az ország határain belül élő zsidóság különleges diszpozícióinál és helyzeténél fogva, de részben a magyar fajta közömbössége miatt is, aránytalanul nagy szerepet játszik a gazdasági élet bizonyos ágazataiban.“

Bizonyára a magyar fajtájú falukutató részéről is kiáltó közömbösség az, amikor alaptalanul kárhooztatja a paprikatermelők javára jól működő keresztény egyküzfűszerpaprika-központ-intézményt, ellenben a ciroktermelőknek is követendő például állítja oda azt a hagymatermelési, illetve értékesítési rendszert, ahol 75 zsidó taggal szemben Ábelesz Rózsi egymaga képviselte az egész keresztény katolicizmust!

Pedig a miniszterelnök úr ezúttal még többet is mondott. Azt is mondta, hogy „a zsidóság aránytalanul nagy számban helyezkedett el azokban a foglalkozási ágakban amelyekben a kereseti lehetőség könnyebb és kedvezőbb . . . Az ellentét, amely ebbőfaz adott helyzetből kifejlődik, akadályozza a nemzeti erők teljes összefogását és állandó izgató momentum az ország közéletében. A kérdés törvényes ós tervszerű rendezésének tehát alapfeltétele, hogy igazságos helyzetet teremtsünk, amely az említett szociális aránytalanságokat helyrehozza, vagy kiküszöböli és a zsidóság befolyását a nemzeti élet kulturális és más területein illő mértékre csökkenti. Egy ilyen rendezés, amely az ipar, kereskedelem és hitelélet területén, a gazdasági élet vállalkozásaiban a keresztény társadalmat az őt megillető előfeltételekhez tudja juttatni, magának

a zsidóságnak is érdekét szolgálja, mert lényegesen enyhíteni alkalmas az antiszemitizmust.“

Ebben a pár mondatban sokkal több gyakorlati érzék és tisztánlátás és tettekre váltva sokkal több népszerűtet és hazafiság van, mint némely falukutató kötetekben, amelyek csak a keresztény néposztályokat állítják még inkább egymással szembe és ezzel közvetve — amint a miniszterelnök úr mondta —, még inkább fokozzák az antiszemitizmust, éppen akkor, amikor a Keletről és Nyugatról ide menekülő külföldi zsidóságot csak a leeresztett határsorompók tartják vissza attól, hogy azok is nálunk telepedjenek le.

Ezt jó volna megjegyezni maguknak nemcsak a falukutatóknak és a velük magukat azonosító politikusoknak, hanem azoknak a nyomdavállalatoknak is, amelyek az ilyen műveket kiadják és finanszírozzák!

Széchenyi István érezte.

Darányi Kálmán győri beszéde közeledés volt — ne ijedjen, meg senki — nem máshoz, csak Széchenyi Istvánhoz. Széchenyi sok mindent előre látott s ma aktuális kérdések területén. Így például 1844. október 1-én „a zsidók iránti törvényjavaslat“ vitájában így nyilatkozott: Előre bocsátotta, hogy megérti, ha „érettük felszólalások történnek, de más részről — úgymond — megvallom, hogy ha a nemzetiség dolgát igazán akarjuk pártolni, akkor nem tudom felfogni a tekintetben azon igen nagy engedékenységet . . . iSfemzetiség, kifejlett nemzetiség nélkül nekem, megvallom, minden más progresszió nem kell. Erre állítok mindent. E nélkül, mondhatom, egy zagyvalék nép leszünk, melynek talán több pénze lesz, a dögbőröket talán drágábban eladhatjuk, stb., de ez engem nem mozdít. Mindenekelőtt áll előttem: hűség a fajtánkhoz. Új bizonyosságát adja a magyar a tágkeblűségének, miszerint néha bizony épen azon helyzetbe teszi magát, mint az, aki maga alatt vágja az ágat anélkül, hogy észrevenné s vízbe esik és később megbánja a dolgot ... Az angol nemzet elibertálhatta a zsidófajt, mert ha például én egy palack tintát töltök egy nagy tóba, azért annak a vize nem romlik el és mindenki ártalom nélkül megihatja. A nagy angol elemben a zsidó transeat. S ugyanez áll Franciaországra nézve is. De ha a, magyar levesbe az ember egy palack tintát önt, megromlik a leves és azt meg nem eheti az ember.“

Széchenyi szavaihoz nem kell kommentár. (Némely falukutatók s magukat azokkal azonosító politikusok megtanulhatnák Széchenyitől, hogy mindenekelőtt kell, hogy álljon: hűség a fajtánkhoz! Ennek rovására eső bármely progresszió vagyis haladás, csak üres jelszó. Még „a dögbőrák drágulása“, amint Széchenyi magát kifejezte, szóval általában a mezőgazdasági terményárak emelkedése „sem mozdította“ a mezőgazda Széchenyit a fajtájához való hűség rovására.

Amit Széchenyi sem látott előre.

Széchenyi szavait annál inkább meg kell szívlelni, mert Széchenyinek a reformmal szemben csupán gazdasági téren táplált részoptimizmusa sem vált valóra. Ma ugyanis a mezőgazdasági terményeknek csak a fogyasztói ára, nem pedig a termelői ára a magas.

Széchenyi még nem gondolt a manapság oly sokat emlegetett „Spannung“-ra, amely ma végtelenül szétfeszíti a termelői és fogyasztói árak ollójának két szárát. Az egyenjogúsítás a kalmár hajlamú idegenek olyan tömegét vonzotta hazánkba, amekkora ily tömeget a magyar közgazdasági élet nem bír meg. Így jutottunk oda, hogy a termelők és fogyasztók közé ékelődött spannungosok ma már a megélhetés jogán és amint előbb már rámutattunk, akkor is vindikálják maguknak a közvetítést, illetve annak hasznát, amikor az értékesítés a termelők és fogyasztók nagyobb hasznára közvetítés nélkül is jól elvégezhető.

Sokáig folytathatnánk még azoknak a kérdéseknek a felsorolását, amelyek a „Viharsarokéból kimaradtak, holott ezek kétségkívül döntőbbek a vidék magyar népének szociális sorsára, mint az altisztek és kiscgazdák állítólagos gögje, vagy a bonviván „utolsó bölények“ átlagos testsúlya és más eféle derús epizódok. Ugy hisszük azonban, hogy az előadottakkal máris eléggé kimutattuk a szóban levő falukutatás téves irányát.

Tiltakozunk.

Befejezésül előre is tiltakozunk ezen felszólalásunk minden olyan félremagyarázása ellen, mintha mi nem akarnánk az egészséges nemzeti földbirtokpolitikát, a nagybirtok, főleg a hitbizományok túltengésének a nemzeti gyarapodás érdekében való korlátozását, a mezőgazdasági munkásság és cselédség részére a földbirtok jövedelmezőségével arányos díjazás biztosítását, stb. De mindenek fölött tiltakozunk a keresztény magyar társadalom nevében átl. ellen, hogy bárki is népbarátság örve alatt úgy állítsa be a helyzetet, mintha minden keresztény magyar társadalmi osztály és réteg gögös és semmirevaló népnyúzó volna és ebben az országban legfeljebb csak az idegenek volnának derék és megértő lények.

Aki a falut kutatja, ott is kutasson, ahol a népnyomor igazi okai rejtőznek! A világ a keresztény nemzeti eszme útján rohamosan halad előre. Feltámadás bárhol is csak ebben a jelben lehetséges. Aki nem ebben a hitben nyomoz, az visszafelé akarja tolni a történelem szekérét. De az ilyen ember is vegyen legalább annyit tudomásul, hogy bár a keresztény nemzeti eszme terén nálunk sokkal radikálisabb országok is vannak, azonban a magyar faj is úr akar lenni végre a maga portáján.